

The Project Gutenberg eBook of Laupeuden työt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Laupeuden työt

Author: Wilhelm Heinrich Riehl

Translator: Katri Suomalainen

Release date: September 17, 2007 [eBook #22649]

Most recently updated: January 3, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LAUPEUDEN TYÖT ***

Produced by Tapio Riikonen

LAUPEUDEN TYÖT

Kirj.

W. H. Riehl

Suomensi Katri S.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1879.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Nuori Konrad-seppä seisoi alasimensa ääressä. "Joudu, sälli, joudu, pidä tahtia!" huusi hän nauraen ja heilutti kepeästi ja vapaasti aimo vasaratansa niin että säkenet sinkoelivat hänen ympärillään, valaisten hämäräisen pajan.

Sälliltä ei työ niin nopeasti sujunut, sillä hänellä oli yllään liivit ja hame — hän oli reipas talonpoikainen tyttö. Mutta eipä hänkään vasaratansa huonosti käyttänyt. Jänteveyttä ei puuttunut neidon ruskeasta käsivarresta, vaikka se myös samalla oli pyöreä ja hienouonteinen.

Kun hetkisen olivat reippaasti kalkutelleet, laski seppä vasaransa alasimelle, nojauti vasemmalla kyynäpäällään sen varteen ja ojensi oikean käsivartensa tytön puoleen, suuteli häntä ja — jälleen jatkettiin innolla työntekoa.

Välistä lauloivat he myöskin, vasarain mukasoitolla, jonkun kaksi-äänisen laulun; mutta useimmiten keskeyttivät he sen jo puolivälissä, kosk' eivät tienneet, olisiko hauskempi laulella vaiko puhella.

— "Hei Kersti! Me molemmat, sinä ja minä, olemme nykyjään ainoat miehet näillä seuduin. Ellemme me, huolimatta Ruotsalaisista ja Kroateista, nälästä ja rutosta, olisi pesää vähin koettaneet koossa pitää, olisi se jo aikaa sitten kokonaan hajonnut!"

— "Niin juuri, Konrad. Sinä olet muka pormestari, minä pappi".

Ja pappinapa Kersti todellisesti olikin. Heidän varsinainen pappinsa, jota sekä ystävät että viholliset useamman kerran olivat ryöstäneet ja pahoin pidelleet, oli nimittäin sieltä paennut Hessenin maahan. Pormestari sen sijaan oli, paha kyllä, jäänyt paikoilleen. Näinä yleisen vallattomuuden aikoina, joita 30-vuotinen sota toi mukanaan, täyttivät näet virkamiehet taskujaan, kilpaa rasittaen kansaa, milloin minkin sotapuolueen nimessä, välittivät viis virastaan, ja kukin hankki itselleen oikeutta oman lakikirjansa mukaan. Mutta Kersti se hoiteli sairaita, lohdutteli surevia — hän oli todellakin nykyjään oikea pappi kylässä. Konrad taas rohkaisi talonpoikia ja neuvoi heitä viisaisin toimiin aina kun tuli uusia sotaväen majoituksia, uusia ryöstöjä, uusia rehuja muona-tilauksia sekä elukoille että upseereille, uusia rahankiskomisia väliin suurta herraa, väliin suurta lurjusta varten. Tämmöisissä tilaisuuksissa oli nimittäin pormestarilla tapana karata kotoaan ja palata vasta, kun myrsky jälleen oli laannut.

— "Tiedäs, Kersti, kun vasarani reipas pauke korvaani kajahtelee näin: kilkis kalkis, kilkis kalkis, niin tuntuu minusta usein kuin kuulisin kavioiden kopinan ja kiitäisin ratsuni selässä, tuulen nopeudella pitkin maita maailmoita, sotamiehenä, Kersti; sillä kaikki tähän aikaan petetään ja ketetään, sotamies se yksin herrana elää. Jok' ainoasta sotamiehestä on tullut kuningas, ja siksi he aina kaikki ovat niin röyhkeitä seppää kohtaan, kun tahtovat hevosiaan kengitetäiksi. Selkään ei kuitenkaan uskaltanut mua antaa ei Ruotsalainen eikä Keisarilainenkaan, vaikka jok'ainoa seppä ympäristössä kumminkin kerran kuukaudessa saa löylyä. Mennään, kultaseni, mekin sotaväkeen, mennään!"

— "Eihän toki", vastasi Kersti, muuttuen vähän totisemmaksi, "silloinhan viimeisetkin miehet läksisi kylästä, eikä täällä enää olisi pormestaria eikä pappia, seurakuntaa edes vähän koossa pitämässä!"

Tämä oli Löhnbergin kylä Lahnjoen varrella Nassau-Katzenellenbogen'in kreivikunnassa. Ennen sodan syttymistä asui sen muurien suojassa kuusikymmentä perhettä, — Löhnbergin kylällä olikin kaupungin oikeudet — mutta kuudestakymmenestä tulisijasta savusi nyt ainoastaan kymmenen. Eräällä kukkulalla, kaupungin muurien edustalla on paja. Tässä kohdin alkaa vuoristo yhä enemmän supistaa laaksoa. Vastapäätä pajan laskee metsäinen vuorenrinne melkeen kohtisuoraan alas hiljaiseen, tummanviheriäiseen, kaislain kaareltamaan lampeen. Oikealla näkyy kalliolla raunioita linnasta, jonka Yrjö kreivi, Dillenburger'in herra, vähäistä ennen sotaa oli uudesti rakennuttanut.

Älkää ylenkatsoko tätä seutua, tämän kylän jylhää kauneutta, tätä köyhää rehellistä kansaa. Astukaa pajan ovelta muutama askele eteenpäin, niin näette vasemmalla ihanan nurmisen laakson. Sen pohjoispäässä kasvaa vuorenrinteellä kuuluisat Löhnberg'in viinirypäleet. Löhnberg'in punainen viini olikin ennen aikaan yhtä kuuluisaa kuin sen naapurikin ja orpana Runkel'in viini. Kerrotaanpa, että noin toista sataa vuotta sitten eräs Braunfels'in kreivi kerran kestitsi Wetzlar'in valtiokammari-oikeuden herroja viinillä, jota hän itse, eräänä erittäin poutaisena kesänä, oli kasvattanut Löhnberg'issä. Ja kun hän aterian jälkeen pyysi vieraitansa arvaamaan, mitä viiniä he olivat juoneet, arvelivat he sen olleen kalliinta burgundia. Aikakirjat eivät kumminkaan mainitse, kumpiko tämän tuomioon aiheen antoi: Löhnberg'inkö viinin hyvä maku, vaiko valtiokammari-herrain huono maku.

Vaan jos näissä laaksoissa oli kelpo viiniä, niin olipa niissä kelpo ihmisiäkin, ja siinäpä tämän jutelman aine.

Oli varhainen suviaamu — kello lienee ollut noin kolme — kun nämät molemmat jo niin uutterasti takoa kalkuttivat pajassansa. Jollei Kersti, sepän morsian, olisi sulhollensa sitä rakkauden työtä osoittanut, että rupesi hänelle sälliksi, niin olisi Konradin ahjo varmaankin jäänyt kylmille; sillä ylt'ympäriellä ei löytynyt ainoatakaan miehistä miestä, joka olisi käsityöhön joutunut.

Sekä sota että sen sukulainen rutto raivosivat maassa. Kokonaiset kylät kuolivat pois; ahkerimmatkin kädet halvautuivat ja pitivät huolta ainoastaan tarpeellisimmasta. Epätoivo valloitti nääntyvän kansan, ja näitten protestanttisten kyläin asukkaat kyselivät toisiltaan, oliko armollinen Herra Jumala muuttunut katolilaiseksi, koska hän näin hävitti koko maata. —

Kauhastava harhaluulo, joka kuoletti kaiken inhimillisen sääliväisyyden, oli levinnyt kansaan. Ruttoon kuollutta luultiin nimittäin Jumalan käden kautta rangaistuksi syylliseksi, poloiseksi syntiseksi, jonka ylitse Herra oli miekkansa langettanut, ja semmoiselle tuskin kunniallista hautaustakaan suotiin. Ruttoon sairastuneet saivat yksikseen tuskiinsa nääntyä, sillä auttaa semmoista — niin arveltiin — oli yhtä paha kuin päästää varasta hirsipuusta. Kolme viikkoa sitten oli vielä Konradinkin täytynyt

tikapuilla yksin kantaa kuollutta isäänsä talosta, kosk'eivät seurakuntalaiset hänelle paria lainanneet.

Mutta nyt kulki paraillaan seurakunnasta seurakuntaan hengellinen kiertokirje, jossa Raamatun sanoilla todistettiin, että näinäkin kamalina kuolon aikoina kunkin tuli iloisesti antautua sen alle, sillä ne jotka ruttoon kuolevat, uskossa Herraansa, ovat viimeisenä päivänä Kristuksessa ylösnousevat yhtähyvin kuin muutkin. Siis ei heitä kuolinhetkelläkään pidä ilman avutta jättää, eikä yöllä kuopata kuin koiria.

Silloin moni huomasi itsekkäisyytensä, jonka oli taika-uskon verhoon kääriinyt, huomasi sen ja rupesi jälleen noita hyljättyjä sairaita auttamaan.

Tämmöisinä aikoina lähestyivät ihmiset toisiansa entistä enemmän. Syntyperän suojelusmuurit raukeevat. Siveellinen vakavuus, joka yleisen hädän aikana valtaa kaiken kansan, ei kaipaava tavanmukaisuuden rajoja. Niinpä seppä ja hänen morsiamensakin eleivät puhdasta ja siveellistä elämää, vaikka olivat yksinäisinä melkeen kuin autiolla saarella. Heidän toimensa ja työnsä määrääjänä ei nyt ollut ihmispelko, vaan suurempi Jumalan läsnäolo.

— "Etkö sinä pelkää enää Konrad?" kysyi Kersti, hymyillen laskien vasaransa alasimelle.

— "Jos meitä Herra Jumala täältä tahtoo pois, niin saa Hän meidät ilman ruttoakin", vastasi Konrad. "Ja niin minä arvelen kuin entinen yhdeksänkymmenen vanha eukko, tuntiessaan kuolemansa lähestyvän: 'Niinkuin tahdot, kuolo kulta! Sen minä vaan sanon: ei minulla kiirettä ole!'"

— "Ruttoa en tarkoittanut", huudahti Kersti, "vaan pormestaria. Olethan, Konrad, ollut liiaksikin hyväntahtoinen, kun minun tähteni uskalsit ennen aamukellon soittoa sytyttää ahjosi, etkä vaadi minua ilmoittamaan miks' en saata iltapuolella takoa ja missä minä silloin oleskelen. Siitä sinun oikean rohkeutesi tunnenkin".

Nytpä seppä vasta oikeen halukkaasti olisikin kysynyt, missä Kersti illoin käy. Mutta tyttö esti hänet siitä, kuiskaten salaisesti: "Äsken kujaa myöten tänne pajalle hiipiessäni, kurkisti raastuvan palvelija akkunastaan ja huusi minulle: Olkaa varoillanne, Kersti! Pormestari tosin ei vielä ole näkevinäänkään, että te laittomaan aikaan takoa taputtelette, mutta kun hän vaan kerran ottaa nähdäkseen, niin kyllä te pian putkaan pääsette!"

Oli nimittäin jo vanhoista ajoista voimassa sääntö semmoinen, ettei seppä saanut virittää tulta pajaansa ennen aamukellon soimista kello neljä. Sen kautta nimittäin, että sepät varhain aamulla asukkaitten nukkuessa takoivat, oli kylissä usein ilmautunut tulipaloja, joita oli melkein mahdoton estää, kun kaikki asunnot olivat savesta ja oljilla katetut. Tähän liian varhaiseen työn alkamiseen, jo kello yhdeltä, olikin oikeastaan syynä vaan se, että niin mestarien kuin sällienkin teki mieli iltapuolet laiskotella kapakassa.

Vaan mikäpä arvo olikaan nykyaikana tämmöisellä säännöllä, jolloin ei järjestystä ollut olemassakaan, jolloin omaisuus oli suojaton, jolloin kulovalkeat ehtivät kylille saakka, ympäröivät niitä, jopa monasti polttivat poroksikin!

Konrad vastasikin senvuoksi huolettomasti: "Nykyaikoina, jolloin kylässä vähintäänkin kerran päivässä palaa ja kuolema joka hetki kulkee oven ohitse, ei välitetä vanhasta tulisäännöstä enempää kuin Löhnberg'in pormestaristakaan".

TOINEN LUKU.

Noin puolenpäivän tienoissa läksi Kersti pajasta. Vilkaisten väliin salaa taakseen, seuraisiko muka Konrad häntä, hiiviskeli hän sitten varovasti kiertoteitä myöten puutarhaan, joka oli pormestarin asunnon tuolla puolen. Tämä oli, nykyisenä onnettomuuden aikana, jäänyt kokonaan autioksi, kukkasarat olivat nokkosten, koisoin ja juolavehnein vallassa, hedelmäpuita verhosi home ja sammal. Lähellä puutarhan visusti lukittua porttia oli aita erästä kohdin hajonnut, ja tästä oli Kerstin helppo päästä sisään. Julkisesti kadun puolelta ei hän olisikaan uskaltanut mennä pormestarin taloon, eikä hänellä pormestarin taloon asiata ollutkaan, hänen latoonsa hän ainoastaan pyrki.

Tämäkään ei juuri näyttänyt semmoiselta kuin olisi hyvää vuodentuloa niihin toivottu. Koko rakennus oli rappeutunut, siivoton, autio ja tyhjä. Pimeimmässä sopessa vaan oli vielä pari olkilyhdettä ja niiden päällä muutamia vanhoja repaleisia makuu-vaatteita. Kersti hiipi hiljaa sinne. Vanha sairas vaimo

makasi tuolla huonolla olkivuoteella.

— "Miten jaksatte, täti kuita?" — puheli tyttönen lempeästi ja sydämmellisesti.

Riutunut olento kohottihe vuoteellaan ja vastasi heikolla äänellä:

"Ihmiset ovat minut hyljänneet, siksi ottaa Herra minut huostaansa!"

Tämä oli pormestarin rouva. Kun rutto alkoi punata hänen poskiensa, kannatutti mies vaimonsa talosta latoon. Sillä vaikka hän kyllä, kuten pormestarille sopii, oli hyvinkin rohkea olevinansa, pelkäsi hän kuitenkin suuresti tarttumista ja osasi yhtä taitavasti väistyä syrjään ruttosairaitten tieltä kuin vieraitten sotajoukkojenkin. Ja kun hänen mielestään ei ollutkaan yhtään epämukavata, jos hänen rouvansa, jolta hänen viimeisaikoina oli täytynyt kuulla monta siveyden saarnaa, joutuisikin tavallista kauemmaksi talosta, niin nytpä hän aikoikin vasta oikeen vapaasti ja iloisesti eellä. Sen vuoksi pysyttelihe hän niin kaukana kuin mahdollista ladosta, alkoi välttää koko taloakin ja lähetti vaan kerran päivässä raastuvan palvelijan katsomaan ladon seinässä olevasta aukosta, vieläkö sairas liikkui. Samalla oli hänen myös määrä pistää humalatangon päässä sairaalle ruukullinen lientä.

Ellei Kersti olisi ruvennut huolta pitämään hyljätystä tädistänsä, olisi vanha rouva jo aikoja kurjuuteensa nääntynyt, niinkuin moni muukin. Raastuvan palvelijakin nimittäin tuli vaan ladon läheisyyteen, uskaltamatta milloinkaan seinä-aukosta katsoa sisään, saatikka sitten sairaalle toimittaa liemiruukkuja. Liemen söi hän itse salaa puutarhassa. Konradille ei Kersti milloinkaan ilmoittanut käyttävänsä kaikki iltapuolet sairashoitoon, ei ainoastaan pormestarin ladossa vaan muuallakin. Hän pelkäsi nimittäin sepän rupeavan häntä kammoamaan ruton tuojaksi, jos kuulisi, miten tämä joka päivä kuni laupeudensisar toimiskelee rutto- tautisten luona. Sitä paitsi olisi hänet, jos tämä hänen salainen armeliaisuutensa olisi tietyksi tullut, varmaankin väkivaltaisesti erotettu sepästä. Sairaitten hoitajat nimittäin suljettiin kaikesta kanssakäymisestä muitten kanssa, aivan kuin olisivat itsekin ruttotautisia olleet. Ei heitä sunnuntaisin päästetty kirkkoonkaan, vaan he saivat seisoa ulkopuolella, tyytyen niihin harvoihin sanoihin, joita akkunat kautta saarnasta kuulivat.

Kersti toi hyljätylle pormestarin rouvalle vadillisen lientä, mutta tämä lykkäsi sen luotansa. Hän ei enää tahtonut mitään ruumiillista ravintoa, hengellistä lohdutusta hän sitä hartaammin halusi. Tähän hänen pyyntöönsä vastasi Kersti: "pastori on sodan ja ruton tähden paennut Hesseniin, vaan koska te jo eilen sitä tahdoitte, niin olen pyytänyt isääni tänne, hän se näinä hädän aikoina pitää jumalanpalvelusta ja jakelee sakramenteja".

Kerstin isä, Paavo Kreglinger, oli näet seurakunnan suntio ja kellonsoittaja, vaikka hän sitä paitsi piti myöskin pientä rihkamakauppaa. Ihmiset kutsuivat häntä yleisesti vaan "profetaksi", ja hän käyttelikin tätä lisänimeään vähin hyödykseen. Hänellä luultiin olevan ylenluonnollinen näkövoima salaisten asiain suhteen. Kerran oli suntio eräälle sotoaioikeuden lautamiehelle, joka terveenä ja raittiina käveli kadulla, yht'äkkiä ikäänkuin haltioissaan huudahtanut: "Tuon silmissä näen ma kuoleman; huomenna saa puuseppä valmistaa hänelle kirstun". Talonpojat pudistelivat päätään, eivätkä ottaneet tuota uskoakseen, ja lautamies, josta hän tämän oli sanonut, nauroi koko asialle. Mutta huomisen aamuna lautamies kuolikin. Siitä päivästä saakka uskoivat Löhnberg'iläiset, että asiat, jotka muille ovat syvintä salaisuutta, Paavolle olivat tietyt ja ilmeiset. Lopuksi luuli hän itsekin olevansa profeta. Tarkoilla harmailla silmillään huomasi hän ihmisten syvimmätkin salaisuudet ja virkkoi monta muistettavaa lauselmia. Kellonsoittajana oli hänelle joka hetki avoinna kirkontorni, ja sieltä hän, kuni muutkin astrologit tähtitornistaan, tutkisteli tähtien juoksusta ihmisten kohtaloita. Sinne kuljetteli hän kaikenlaista vanhaa romua: vanhoja almanakkoja, vaakunakirjoja, tähtitaluja ja alkemistain kirjoituksia. Ja tällaista rojua käsiinsä saatuaan saattoi hän päiväkaudet tutkistella niitä, istuen liikkumatta kolmijalkaisella tuolillaan kuin Pythia kolmihaaralla. Tämän kautta hänen viisautensa suurissa määrin lisääntyi ja hänen kauppa-asiansa suuressa määrin huonontui, ja usein soitti hän aamukelloa keskipäivällä ja iltakelloa sydän-yöllä.

Kerstin ehdottama lohduttaja oli siis tämä profeta.

Pormestarin rouva otti nyt taskustansa kaksi paksua hopeaista rannerengasta, ojensi ne Kerstille ja sanoi: "Katsos, Kerstiseni! Morsianna ollessani sain nämät lahjaksi sulholtani, pormestarilta. Ilolla vastaan-otin ne — mutta katkerilla kyyneleillä olen niitä sittemmin kostuttanut, säilyttäessäni niitä kuin pyhää aarretta koko surullisen avioliittoni ajan. Sinä yksin olet minua lohduttanut tämän viimeisen hätäni aikana. Ota nämä rannerenkaat muistoksi minulta; vaan älä käytä niitä joka päivä: ainoastaan pääsiäisenä, helluntaina ja jouluna. — Mitä oli elämäni, että mä kuolemata pelkäisin? Kerranhan kuitenkin täytyy kuolla, ja koska myös keisarin, kuninkaan ja itse armollisen ruhtinaammekin pitää se taival astuman, niin mitäpä meikäläinen siitä valittaakaan! — Miestäni minun vaan käy sääli, vaikka kohta hän on mua pahoin kohdellut. Niin, minä surkuttelen häntä suuresti. Kuka nyt hänen vaatteistansa huolen pitää, kuka hänelle hänen mielensä mukaista kaurapuuroa keittää?!"

Kersti otti itkusilmin rannerenkaat ja kääri ne esiliinaansa. Sitten sanoi rouva taas: "Mustaksi lyö

silmissäni! Kersti, älä käytä usein rannerenkaitani, ainoastaan suurina juhlina — ettes tule ylpeäksi. Eikä niitä myöskään tarvitse liian usein kirkastaa; hopeata se vaan kuluttaa".

Hetkisen kuluttua huusi hän jälleen, kohottautuen vuoteeltaan: "Miksi otat mua jaloista kiinni, Kersti, sun kätesi ovat niin jääkylmät!"

Kersti seisoి hyvän matkan päässä vuoteesta. Hän ajatteli itsekseen: "Kuolema kai se tädin jalkoja kouristaa", ja tuijotteli vuoteen pääpuoleen, kuin olisi hän siellä luullut ilmeisesti näkevänsä kuoleman, tuon kamalan viikatemies. Rauha kasvoillaan lasi vaimo parka päänsä tyynylle ja erotessaan täältä huokasi hän: "Ihmiset ovat minut hyljänneet, siksi ottaa Herra minut luokseen!"

Kersti katseli äänetönnä, kädet ristissä, ruumista ja aikoi juuri lähteä pois, kun hänen isänsä, suntio, astui latoon.

Hän katseli pimeään nurkkaan.

— "Kuollut!" virkkoi hän, ja Kersti toisti "kuollut!"

Mutta silloin valtasi tytön yht'äkkiä kuoleman kammo. Kauhistuneena katseli hän tuonne olkikimppujen ja vanhojen vaaterepaleitten keskelle vaipunutta ruumista, ja rutonpelko, jota hän ei tähän asti ollut tuntenut, tuli hänen päällensä. Hän tahtoi paeta.

Mutta isä tarttui hänen käsivarteensa, sanoen: "Jää tänne, Kersti! Kammottaako sinuakin? Mitä sinä pelkää? Kuule minua: taivas ei salli sinun eikä minun kuolla tähän ruttoon. Mikä ennustettu on, se tapahtuu!"

Ja tämän lausui suntio todellakin mahtavasti kuin profeta, niin että Kerstin silmissä isän pieni vartalo näytti puolta isommalta ja arvokkaammalta kuin äsken. Työn ja köyhyyden sekä aikaisempain sotaretkien moninaisissa vaivoissa rypistyneet kasvot loistivat hengellisestä innostuksesta kuin nuorukaisen, ja hänen profetalliset sanansa poistivatkin kohta pelon tytön sydämmestä.

Vaan tuskin oli Paavo lausunut ennustuksensa, niin kuului hänen takanansa ääni puhuvan: "Älä tee syntiä! Harjoittele ennustaja-ilveilyäsi ravintoloissa, vaan älä kuolleitten kammioissa!"

Paavo katsahti suuttuneena puhujaan hänen takanansa, vaan säpsähti, nähdessään tuiki tuntemattoman miehen. Vieraalla oli yllään tavallinen talonpojan puku, mutta hänen kasvonsa olivat liian hienot, liian kalpeat, liian ylhäiset sopiakseen yhteen tuon karheen hursti-mekon kanssa. Suntio toipui pian taas hämmästyksestään. Harmailla terävillä silmillään tarkasti hän kauan aikaa tuntematonta ja lausui sitten täydellisellä profetan arvokkaisuudella: "Päättäkää itse, olenko profeta vaiko en. Ensikerran kohtaan Teidät nyt tässä ja kuitenkin näen silmistänne, että olette katolilainen munkki. Pois täältä! Weilburg'issa on ruotsalainen kornetti, jonka hirttäjällä on nuora keisarillisten vakoojien varalta!"

— "Paavo!" vastasi vieras tyynesti, eikä ainoakaan piirre muuttunut hänen kasvoissaan. "Sinua nimitetään profetaksi, ja katsos minäkin olen vaan profeta enkä mikään vakooja. Vaan minä en ole senkaltainen profeta kuin sinä. Jumalan nimessä ennustan minä vaan kuolemata syntisille, elämätä niille, jotka parannusta tekevät, ja kirkon siunausta kaikille uskovaisille!"

— "Paavillisen kirkon, eikö niin?" huudahti suntio.

— "Paavilla on taivaan valtakunnan avaimet".

— "Niin, sen valtakunnan, jonka akkunoista helvetin tuli lieskottaa!" lisäsi suntio, vastaten näin Lutheruksen sanoilla tähän katolilaisten tavalliseen tunnussanaan. Olihan Paavo kellonsoittaja ja suntio, siis puolipappi, ja oli lukenut sekä polemikaa ja apologetikaa.

Vaan olipa vieraassakin kyllä oppineen miehen vastustajaksi.

— "Hän, joka nuo sanat keksi, oli eläissään itse juuri oikea helvetin ylimmäinen portinvartija, vaan nyt ei hän enää sitä virkaa toimita, sillä nyt istuu hän keskellä helvettiä pää- paholaisten piirissä!"

Eripuraisuuden tuli, kerran syttyneenä, oli juuri vielä korkeammalle leimahtamassa, kun Kersti kalman kalpeana kuiskasi isänsä korvaan: "Pois täältä isä! Tuo on rutto-mies!"

Kansassa kulki nimittäin se luulo, että rutolla oli oma lähettiläänsä, kalpea, salainen mies, jonka se lähetti kulkemaan läpi maan. Minne ikänä tämä ilmestyi, sinne rutto sijansa otti, ja joka silmin katseli tätä kalpeata miestä, hän imi katseellaan myrkyn vereensä.

Mutta suntio oli vanha sotamies, hän pysyi paikoillaan ja kuiskasi vaan tytölle:

— "Käännä sinä pois päin. Minä tahdon itse tutkia, onko hän ruttomies vai ei".

Paavo astui nyt ruumiin luo ja puhui vieraalle:

— "Olkaa lutherilainen tai paavilainen, yks'kaikki. Teidän täytyy kaikissa tapauksissa tehdä mulle palvelus. Ravintolassa yhdytään maljaa juomaan, kalman kammioissa yhdytään rukoukseen. Luenpa virren, jota meillä täällä on tapana lukea kuolinvuoteitten ääressä; rukoilkaa tekin minun mukana".

Sitten aloitti suntio seuraavan salaperäisen luvun, jota niin monen ihmisiän kuluessa pidettiin varmana suojelijana sekä miekkaa että ruttoa vastaan, ja jonka voimaan moni sotamieskin vielä turvautui, kuolinhaava jo rinnassaan. Tätä loihdo-lukua kuullessaan, niin arveli suntio, on tuo kalpea vieras varmaankin pakeneva, jos hän rutto-mies lienee..

Kaikki kolme laskeusivat polvilleen ja ristissä käsin luki vanhus juhlallisesti:

Vaeltaissamm' päällä maan,
Kuolo ain' uhkaileepi.
Mistä apu saatetaan,
Mist' armo aukeneepi?
Sä apu olet Herra!
Me kadumm' syntiämme juur'
Jost' yltyi Jumal' vihas suur!
Oi Pyhä Jumala!
Vanhurskas Jumala!
Pyhä ja armias Vapahtaja iankaikkinen,
Päästä kauhiast' kuolon kidast' meit', o armoinen!
Kyrie eleeson!

Paavo katsahti vieraasen. Hän oli hiljaa itsekseen toistanut lausutut sanat. Siis hän ei ollutkaan mikään rutto-mies. Mutta katolilainen hän ainakin oli, sillä tarkkanäköinen profeta oli kohta ensi silmäyksellä huomannut helminauhan, jonka vieras, vähän huolimattomasti, oli kätkenyt nuttunsa alle. Vaan miten tämä katolilainen mies yhtyi Lutheruksen kirjoittaman rukouksen lukemiseen, sitä ei suntio voinut käsittää. Vieräs näkyi arvanneen Paavon ajatukset, sillä hän sanoi:

— "Nuo sanat, joita äsken mulle lausuit, olivat epäilemättä Lutheruksen kirjoittamat, mutta tämä rukous, jonka nyt luit, on paljoa pyhemmän miehen tekemä, ja teidän väärä profetanne on sen vaan kääntänyt omalle kielellensä. Miksi en siis itsekseni toistaisi noita sanoja, joita abboti Notkar St. Gallenista, monta sataa vuotta sitten, vapisevin sydämin sepitti, kun erämaassa Martin'in rotkotiellä kuolema äkki arvaamatta tuli hänen viereensä".

Suntio katseli suurin silmin vierasta, sillä hän ei oikeen käsittänyt näitä sanoja. Vieräs jatkoi jälleen:

— "Koska olemme olleet yksimieliset rukouksessa, niin olkaamme myös yksimieliset uskossa ja hyvissä töissä! Hyvästi kunnes tavataan!"

Hitain askelin poistui tuo salainen mies.

Paavo pysyi kauan aikaa liikkumattomana. Hänen ylpeytensä oli masennettu ja kovin loukattu, ja hän alkoi epäillä omaa viisauttansa. Tunsipa hän vielä jonkinlaisen hämmästyksen ja kammon, muistelllessaan tuota miestä, joka hänet oli kokonaan nöyryttänyt, niinkuin oikea profeta konsanaankin väärän profetan.

Tytär herätti hänet vihdoinkin näistä ajatuksista. Hän tarttui isänsä käsivarteen ja veti häntä ovelle päin. Osoittaen kuollutta, kuiskasi hän kyynelsilmin:

"Vaeltaissamm' päällä maan,
Kuolo ain' uhkaileepi".

Isän ja tyttären sitten astuskellessa autioita katuja myöten kotiinsa, kohtasi heitä pormestari. Hän näytti olevan erittäin hyvällä tuulella, seisautti Kerstin ja tervehti häntä, tekeytyen hyvin tuttavaksi. Tämä oli vanhastaan hänen tapansa, sillä hän oli jo kauan aikaa pitänyt hyvää silmää tähän kauniiseen lapseen, ja näitten leikillisten, usein kaksimielisten, tervehdystensä kautta koetti hän, rakastuneen maalaispojan tavalla, tiedustella, uskaltaisiko hän tehdä ankarampaa ryntäystä. Mutta Kersti oli aina terävällä sukkeluudella heittänyt nämä tiedustelevat kokkapuheet takaisin pormestaria vastaan.

Tänään hän ei kumminkaan saattanut niihin vastata ainoatakaan sanaa. Äänetönnä hän vaan katsoa tuijoitti maahan.

Pormestari luuli tämän hyväksi enteeksi ja sanoi:

— "Silmäsi ovat punaiset, lintuseni! Tästä lähin et enää saa olla itkussa silmin, vaan iloisena ja tyytyväisenä, koska olet kylän kauniin tyttö".

Vaan silloin sai Kersti puhevoimansa jälleen. Suuttuneena katsahti hän rankaisevin silmin pormestariin ja matalalla, kolkolla äänellä huudahti hän, viitaten tämän talolle päin:

— "Herra pormestari! Teidän talossanne on ruumis! 'Ei Herra Jumala puhu, Hän tuomitsee!'"

Sillä aikaa kuin pormestari hämmästyneenä ja säikähtyneenä tuijotti taloansa kohti, ikään kuin olisi tahtonut sen muurien läpi nähdä, mitä tuolla sisässä oli tapahtunut, kulki Kersti isänsä kanssa nopeasti pois.

Menessään lauloi suntio korkealla äänellä säkeen eräästä kansanlaulusta, joka kaukaa vielä kajahteli pormestarin korvaan:

"Ja kun mun kuoli vaimoni,
Hän pantihin oljillen.
Mun itkeä pitäis kyllä,
Mut olenkin iloinen".

Juopuneen lailla läksi pormestari samoelemaan pitkin niittyjä, nurmia. Yhä kauemmaksi riensi hän kuolon käymästä talostaan. Hänestä tuntui kuin olisi joku paha henki yhä kuiskannut hänen korvaansa nuo jumalattomat sanat, joita suntio oli laulanut. Hän koetteli rukoilla, mutta hänen huomaamattansa katosivat häneltä jälleen rukouksen sanat ja amenen sijasta loppui se aina kuin Jumalan herjaukseen — tuohon suntion runoon.

— "Tuo roska joukko on noitunut minun korvaani tämän kirotun laulun, vaan minä tahdon sen heille maksaa", huusi hän suuttuneena. "Kylläpä tiedän, miksi tuo tyttö minua pilkkaa! Seppä se hänen mielessään palaa. Mutta tahdonpa hänelle näyttää, että tuomarin säkki on pohjaton".

Silloin tuli hänelle jälleen tuo kamala, salainen pakko, ja mielipuolen tavalla täytyi hänen itsekseen hyräillä:

"Ja kun mun kuoli vaimoni,
Hän pantihin oljillen.
Mun itkeä pitäis kyllä,
Mut olenkin iloinen!"

KOLMAS LUKU.

Kun Konrad ja Kersti taas laittomalla ajalla, varhain seuraavana aamuna takoa kalkuttelivat pajassaan, näytti seppä kovin synkältä. Kerstin salaiset käynnit pormestarin talossa eivät olleet naapureilta jääneet huomaamatta, ja vanhan riiviön rakkaus kauniiseen sukulaiseensa oli myöskin yleensä tunnettu asia. Ja pahat kielet, joita ei sota eikä rutto tapa, olivat jo kärpäsisistä härkäsiä tehneet.

Seppä jupisi itsekseen katkonnaisia sanoja, ja joka lauseelta hän yhä kiivaammin lyödä paukautti vasarallaan.

— "Tiedäs, Kersti, panettelija-paholainen voi syytöskirjoja ja kaularautoja ripustaa vaikka valoisaan auringon säteeseen, kuten pyhä Goar lakkinsa. — Vainukoiran lailla se nuuskii, ja huhunkin laittamille jäljille pysähtyy. Maine, oikeus ja silmä eivät leikkiä siedä; varsinkaan naisten maine, sillä helppo on viulua murskaksi musertaa tammen runkoa vastaan. Kaikki tiet eivät ole kirkkoteitä. Usein luulee menevänsä kirkkoon, vaan huomaakin lopulta tulleen kapakan ovelle. Ja siksi sanon sinulle, Kerstiseni, että tahdon kaikessa muussa olla sulle mieliksi, vaan olkoon tämä viimeinen kerta, jolloin ennen aamukellon soitua alamme takomisen".

Tyttö kuunteli tyynenä sepän nuhteita ja vastasi sitten:

— "Niin, Konrad, ei meidän enää tarvitsekaan alkaa työtä näin varhain. Täti on kuollut, eikä minun siis enää huoli illoin mennä pormestarin talolle".

Seppä jäi kotvaseksi aikaa miettimään, eikä heti kohta voinut huomata, mitä yhteyttä tämän puolustuksen ja hänen moitteensa välillä oli. Vihdoin kysyi hän häpeissään ja samalla pelästyneenä:

— "Sinäkö siis hoidit pormestarin rouvaa, kun hänen miehensä oli hänet hyljännyt?"

— "No eihän tuo niin pahaa liene ollut, että siitä noin tarvitsee säikähtyä, jos teinkin, mitä Jumalan sana käskee".

Konrad katseli hetken aikaa äänetönnä tyttöä, sitten suuteli hän morsiotaan ja sanoi:

— "Oikeassa olet, tyttöseni! Sinä herttainen tyttöni! Vaan kuitenkin on tämä meille kalliiksi tuleva. Pormestari on nyt verivihollisemme. Lurjus, näet, sietää kaikkea muuta, vaan ei sitä, että joku toinen uskaltaa olla häntä parempi".

— "Onhan Jumala taivaassa!" huusi Kersti innostuneena. Reippaasti kohotti hän raskaan vasaransa ja alkoi jälleen iloisesti työtään. Pian laski hän sen kuitenkin taas alas, vaipui syviin ajatuksiin ja kuiskasi: "Vaan minä unohdinkin, ettei Herra Jumala olekaan Löhnberg'in pormestari".

— "Raati-herrat, jotka eivät suotta vallan valtikkata kannan, ovat käyneet kovin ankariksi ja arkamaisiksi varhaisen tulen suhteen, varsinkin sittenkuin Driedorf'in kylä paloi", puheli Konrad. "Tuli varhaisena aamuhetkenä leimahti ja liekahti ja salaman nopeudella lensi pitkin olkikattoja, niin että ihmiset töin tuskin pelastuivat aukkojen kautta, joita heidän täytyi tehdä muuriin, koska tuli jo oli tukkinut molemmat portit ennenkuin sitä kukaan aavistikaan".

Kersti katseli haaveksien hiilten hehkunaa ja tuota kuumaa elämää, joka loistaen ja säihkyen itseään kulutti. Hänen kasvoillensa heiastuva punainen hohde näkyi niitä synkistyttävän.

— "Katso, katso tyttö!" huusi äkkiä seppä. "Savuahan tuolta orsista tupruaa! Mistä tulee tämä paksu savu ja tuli? Ahjosta se ei ole tullut".

Kersti ensi säikäyksessä kiljahti kovasti — pääsihän tyttö parassa hetkiseksi naisluonne vallalle — vaan heti rohkaisi hän jälleen mielensä.

— "Hiljaa, Konrad! Annas tänne vesisanko! Meidän täytyy tukahuttaa se, ja pianhan se onkin sammutettu. Kunhan ei vaan mitään melua nousisi!"

Vaan myöhäistä jo oli sammutus. Astuttuaan pajan ovelle näki Konrad koko katon-harjan olevan ilmi tullessa.

— "Nyt ei ole asiat oikein!" huusi hän epätoivossa. "Kattoa ei ole ainakaan meidän hiilet voineet sytyttää!"

Kylän asukkaat, jotka kiireisenä suviaikana jo varhain alkoivat ulkotöitään, olivat jo huomanneet tulen. Sieltä täältä tulla lynkytti yksi ja toinen pajalle, laski kätensä selän taakse ja katseli niin valkeata. Tulipalot olivat siihen aikaan niin tavalliset kuin jokapäiväinen leipä, eikä kukaan paitsi omistaja välittäneet yksinäisen asunnon palamisesta. Ei ollut vettäkään lähellä pajaa. Alempana, vähän matkan päässä lähellä leivintupaa, oli tosin iso lätäkkö, vaan senkin oli pouta puoleksi kuivannut. Läheisellä vipukaivolla taas ei ollut kuin yksi sanko. Konrad katseli kuni horroksissa tätä näkyä. Hän toipui vasta silloin kun näki pormestarin arvokkaana ratsastavan paikalle, nahkavyössä raskas miekka riippumassa virka-arvonsa merkiksi. Ja hänen takanaan läähättivät raastuvan palvelijat ja yövartijat, neljä, vanhoilla peitsillä ja pertuskoilla varustettua, miestä.

Pormestari ratsasti aivan lähelle Konrad'ia ja kiljasi äreästi ja ankarasti:

— "Sinä olet sytyttänyt ahjosi ennen aamukellon soitua, siksi määrään sinut tyrmään. Tulta et ole koettanut sammuttaa etkä myöskään apua huutanut, ja siitä tulee sinun vetää viisi guldenia sakkoa".

Sitten kääntyi hän joutilaana töllistelevään kansaan ja ajoi miekan lappeella heidät yhteen joukkoon, jonka jälkeen vartijat peitsineen saivat heiltä pian kädet ulos housuintaskuista ja pakottivat heidät ryhtymään tulen sammuttamiseen. Kaksi väkevätä miestä nousi tikapuille ja vetivät keksillä alas palavia katto-hirsiä. Miehet ja vaimot muodostivat kohta kaksi riviä vipukaivolle, kaksi leivintuvan lammelle. Toinen rivi aina kuljetti täydet sangot kaivolta pajaan, toinen taas tyhjät pajasta takaisin kaivolle, uudestaan täytettäväksi.

Peitsimiehet sillä välin vangitsivat seppää, juuri kuin liekki kirkkaimpana leimusi hänen pajastaan ja kattohirret ryskyen alkoivat pudota maahan.

Silloin tunkeutui eräs mies joukosta esiin ja huusi:

— "Ettekö toki huomaa, että tuli on saartanut pajaan naisen?"

— "Lapseni, lapseni!" huusi vanha suntio samassa ja riensi palavaa pajaa kohti, vaan jo ovella kohtasi häntä semmoinen ankara tuli ja tukehduttava savu, että hän puolipöörtyneenä hoiperteli taaksepäin ja

vaipui maahan.

Kaikki seisoivat kuin kauhistuksesta kivettyneinä, peloittava äänettömyys ja hiljaisuus vallitsi äsken niin vilkkaasti toimiskelevassa joukossa. Muutama silmänräpäys vielä, niin nuo hehkuvat muurit ja hirret syöksyvät alas ja nuori elämä haudataan, kuin jäykän väärä-uskolaisen tai vanhan noidan ruumis, savuavaan tuhkaläjään. Ei kenkään uskaltanut enää jäsentäkään liikuttaa, vaan hengitystään pidättäen seisoivat he kaikki kamalassa odotuksessa.

Silloin astui yht'äkkiä mies palavasta pajasta, — kukaan ei ollut huomannut hänen sinne menneen, ja moni väitti kiven kovaan, että liekki hänen edeltään väistyi molemmille puolille kuin portin puoliskot. Käsivarsillaan kantoi hän suntion tytärtä. Ja kaikuvaksi riemuhuudoksi muuttui ympärillä olijain tuskallinen odotus.

Mutta kun vieras oli laskenut tainnuksissa olevan tytön hänen isänsä jalkain juureen, ja talonpojat ehtineet katsahtaa pelastajan kasvoihin, kääntyivät he kaikki pelolla pois päin.

— "Tuo on rutto-mies!" kuiskasivat he, ja itse pormestarikin käänsi äkkiä hevosensa, välttääkseen kuolettavaa näköä.

Hymyillen astui kalpea vieras tuon kahden puolin poistuvan kansajoukon läpi. Kukaan ei hänelle kiitollisuuden sanaa lausunut.

Kun suntio ja hänen tyttärensä jälleen tulivat tuntoihinsa, oli pelastaja jo kadonnut.

— "Itse rutto-mies", huusi kansa Paavolle, "on pelastanut sinun tyttäresi tulesta!"

Suntio laski mieltäväisenä silmänräpäykseksi kätensä otsalleen; silloin tuntui kuin olisivat hänen sielunsa silmät äkkiä kirkastuneet.

— "Hän ei ole rutto-mies. Hän on Jumalan mies, eikä kuitenkaan ole sitä. Hän on — — — Näinhän selvästi ettei savu häntä vahingoittanut, vaikka se heitti minut maahan. Näinhän miten hän käsivarsillaan kantoi tyttäreni tulesta! Langetkaa polvilleenne ja rukoilkaat, te pakanat! Rutto on loppunut, sillä tuli on sen kuluttanut, ja tuo mies, joka levittelee sielun ruttoa, vaan ei ruumiin, on muuttunut Herran lähettilääksi. Oi lapseni, kyllä on isäsi vanha ja heikko, kun täytyi sallia tuon miehen pelastaa sinut! Kun me vuonna 32 viskuukoneella olimme syyttäneet Braunfels'in linnan ja tulipalon riehuessa ryntäsimme sitä vastaan, ponnistelin minä kolmen kelpo miehen kanssa kaksi tuntia keskellä paksuinta savua, kunnes vihdoinkin saatiin linna rähjä kukistetuksi. Ja nyt liekki vaan kerran lieskautti kasvoilleni, niin jo kaaduin. Vaan miksi ette ole pidättäneet tuota vierasta, jotta olisin ehtinyt häntä kiittää? Vaikka parastahan oli, että annoitte hänen mennä. Minä kyllä tiedän, missä hänet jälleen kohtaan. Siellä, missä sairas hoidotta näantyy, missä kuollut on hautaamatta, missä ahdistettu sielu apua huutaa, missä rutto uhkaa ja te kaikki muut pelosta pakenette, siellä olen tuon miehen löytävä, jonka te rutto-mieheksi nimitätte. Onpa kuin lähestyisi jo Herran tuomiopäivä! Rutto-mies harjoittelee laupeuden töitä, sillä aikaa kuin puhtaan sanan saarnaajat jättävät seurakuntansa ja esivallan miehet eivät muusta huoli kuin miten he kukin säilyttäisivät maallisen mammonansa. Talonpoika parka turhaan rukoilee Jumalaa, eikä kaikki hänen tuskansa mitään auta. Rääkätköön ja rasittakoon hän itseänsä kuinka paljon tahansa, ei siitä kumminkaan ole enempää hyötyä kuin jos pukkia lypsäisi, tahi aasilta villoja leikkaisi, tahi hevoselle heittäisi luita järsittäväksi, että se lihoisi, tahi sialle opettaisi kanteleen soittoa. Rutto-miehen luokse minä lähden, hän se on kuitenkin oikea mies — ei ole hänellä verta poskissa, vaan eipä ole pelkoakaan jäsenissä, ja vaikka se olisi syntiäkin, niin huudan kuitenkin korkealla äänellä: Jumala siunatkoon häntä!"

NELJÄS LUKU.

Löhnberg'iläisten hautausmaa on laaksossa kylän takana, peltomaitten keskellä. Puisien ristien välissä on vanha ruumishuone; kolkko ja surullisen näköinen rakennus; muutoin ympäristö näyttää niin ystävälliseltä. Lahn joen rannalle saakka kulkee täältä tuore vihannoiva nurmikenttä, ja metsät sen ympärillä ylpeilevät korkeilla, uhkeilla puillaan.

Löhnberg'istä kaikuu kellojen ääni tähän hiljaiseen laaksoon. Ruumis-kellot ne ovat, vaikka nyt varoitus-kelloina käytetään; niitä soitetaan ruumiita haudattaessa (kello 7 aamulla ja puolenpäivän aikana), soitetaan siksi, että arat ihmiset, joita peloittaa ruttoon kuolleen kohtaaminen, silloin tietäisivät pysyä kotonaan. Taivas oli pilvetön, ilma helteinen ja niin tyyni, että tuskin oljenkorsikaan

liikkui. Tukehduttava, haudanomainen rauha vallitsi kaikkialla.

Tänään ei kylästä kannettu kuin yksi ruumis. Ruton aikana oli määrätty, että kuollutta hautaan viedessä, saattojoukon aina tuli kulkea ruumiin edellä. Tämöinen varovaisuus oli tänään tarpeeton. Molemmat kantajat olivat ainoat saattajat, ja elleivät he hyväntahtoisesti olisi kuolleele pormestarinrouvalle tehneet tätä viimeistä ystävyiden työtä, niin olisi varmaan hänenkin ruumiinsa, tuhansien muitten lailla, pistetty johonkin siunaamattomaan kuoppaan kuin eläin ikään.

Kun kantajat hätäisesti kokoonpannun arkun kanssa, joka nyt ruumiinkirstun virkaa toimitti, lähestyivät hautausmaan porttia, kohtasivat he siellä peloittavia vartijoita. Kaksi suurta, laihaa koiraa, jotka nälän pakoittamina susien lailla tappelukentiltä ja hautausmailta etsivät ruokansa, katsoivat tulijoita muristen ja hampaat irvessä. Vaan näiden ystävällisesti lähestyessä, pakenivat koirat kuin metsäelävät, sillä elävän olennon ilmautuminen oli heille niin oudoksi käynyt.

Miehet laskivat arkun maahan kappelin kuorin viereen ja alkoivat kiivaasti hautaa kaivaa. Hetken kuluttua katsahti toinen, joka oli vanha suntio, hiukan levähtäessään kumppaniinsa ja sanoi:

— "Toveri, harvoin sattuu kaksi semmoista haudankaivajaa yhteen kuin me kaksi, mutta vaikka heikolta ja kalpeelta näytättekkin, niin huomaanpa teidän kuitenkin ymmärtävän vaivaloistakin työtä. On niitä Jumalalla jos jonkinlaisia ruokavieraita, joilla on halua jos johonkin, vaan en ole vielä ketään tavannut, jolla olisi halua semmoiseen kuin teillä. Ruttotautisten majoihin te pistäytte kuin kapakkaan, hirsipuun alla mellastatte te kuin minkä ilo-riuvun ympärillä, ja milloin te tahdotte oikeen raitista ilmaa hengittää, niin lähdette hautausmaalle ja toimittelette siellä arvoisata haudankaivajan virkaa".

— "Sanokaa mieluummin: löytyy kaikenlaisia sotamiehiä", vastasi kalpea vieras. "Löytyy semmoisia, jotka maallisen herransa palveluksessa, omien himojensa tyydytteeksi murhaavat, ryöstävät ja hävittävät. Minä taas olen sotamies, joka taivaallisen Herrani palveluksessa, oman sieluni autuudeksi koetan parantaa, pelastaa, virvoittaa ja suojella. Jos kerran käsitätte sen, miten maallinen sotamies iloisesti voi rientää taisteluun, miksi ette sitten käsittäisi, että Herran sotilas hiljaisella ilolla voi kulkea kaikkien ajallisten vaivojen läpi, pelastaakseen siellä täällä jonkun sielun saatanan verkosta?"

Suntio kuunteli äänetönnä, ja niin he sanaakaan vaihtamatta valmistivat haudan ja laskivat siihen ruumiin. Vieras oikaisi itseään, kuin aikoisihan lukea rukouksen, mutta suntio huusi käskävällä äänellä:

— "Seis ystäväni! Siunauksen lausun minä!"

Sitten ryhtyivät he nopeasti täyttämään hautaa, ikäänkuin pelkäisivät he pitemmältä viipyä hautausmaalla. Suntio höpisi joka lapionheitolta:

— "Kepeät muijalle mullat, sitä raskaammat ukolle päivät!"

Kun hänen toverinsa kysyi, mitä tämä lauselma merkitsee, ei suntio ensin ollut kuulevinaan, vaan jatkoi yhä työtään. Hetkisen kuluttua vastasi hän, katsomatta ylös:

— "Jokainen lapiollinen multaa, minkä minä tälle haudalle viskaan, on putoava kuin kallion lohkare pormestarin rinnalle, vaan hyvälle Kaisa rouvalle olkoot kepeät mullat. Katsokaas, sillä välin kuin minä, yksin koko Löhnberg'istä, saatan pormestarin rouvaa viimeiseen lepokammioon, häpäisee pormestari lastani ja saattaa hänet perikatoon".

— "Miksikäs teette siis tätä vaarallista rakkauden työtä?"

— "Miksi?" huudahti Paavo katsahtaen vihaisesti kysyjään. "Olihan Kaisa rouva sukulaiseni? Antaisinko minä jonkun omaisistani jäädä hautaamatta? Ja eikös hän ollut hyvä, kelpo rouva, jota omin käsin hautaisin, vaikk'ei orpananikaan olisi? Ja eikös minun tule tehdä Kerstilleni mieliksi, hänen, joka hoiti tättään hänen viimeisillä hetkillään, ja joka nyt laupeutensa tähden saa kärsiä? Mutta ... kepeät muijalle mullat, sitä raskaammat ukolle päivät".

— "No katsokaas, suntio", puhui nyt vieras. "Koska itse tuommoisten syitten tähden tulette tänne hautausmaalle raitista ilmaa hengittämään, miksi siis ihmettelette, että minä paljoa vaikuttavampain syitten vuoksi sitä teen?"

Suntio nojasi lapioonsa, kuin olisi häneltä voimat lopussa, ja katsoi kauan aikaa surullisesti puoleksi täytettyyn hautaan. Viimein heltyi hänen sydämensä, ja hän alkoi toverillensa kertoa, mikä hänen mieltään koko aamun oli painanut, niin ettei tahtonut jaksaa sanaakaan virkkaa, vaan olisi mieluummin itkuun hyrähtänyt.

Pormestari oli otattanut Kerstinkin vangiksi. Hopeiset rannerenkaat, jotka hänellä on nähty, saattoi käyttää synnä varkeeksi syyttämiseen.

— "Tästä voivat jos jotakin melua nostaa", sanoi suntio, "sillä tapauksia on nähty, jolloin pirulliset ämmät, joiden on ollut määrä hoitaa rutto-sairaita, ovat tukkineet heidän kurkkunsa kanervilla etteivät voineet huutaa apua, vaan tukehtuivat. Sillä välin ovat nuo kirotut ämmät varastaneet kaikki, mitä talossa oli".

— "Luuletteko siis, että pormestari todella aikoo syyttää Kerstiä semmoisesta ilkityöstä?"

— "Niin pitkälle ei hän toki menne, mutta kiusata, ahdistaa ja sortaa tahtoo hän meitä kaikkia, minua, Kerstiä ja seppää, eikä hän lopeta ennenkuin saa meidät Löhnberg'istä karkoitetuiksi. Tiedättehän tekin, miten nuo suuret herrat ja heidän virkamiehensä ja palvelijansa menettelevät näinä surkeina aikoina. Kaikkialla käyvät he kiskovien ja ryöstävien sotamiesten puolelle, ja senpä tähden eivät voi kärsiä, että joku järkevä, rehellinen ihminen syrjästä katselee heidän menetystään. Paitsi meitä kolmea ovat kaikki viisaat ihmiset Löhnberg'issä kuolleet ja sorretut, jäljellä on vaan joukko pässinpäitä. Konna ei saata kärsiä, että hänen lähimmäisensä on parempi häntä, ja Kerstin jyrkät vastaukset ukkopahuksen lemmen liverryksiin ovat kiihoittaneet hänen vihansa ylimmilleen. Sanalla sanoen: toisen tai toisen on lähteminen kylästä, meidän tai pormestarin! Mutta sen sanon, ja se on tapahtuva: siitä päivästä saakka, jolloin minä tälle haudalle multaa heitin, ei ole pormestarilla enää ilon eikä levon hetkeä oleva!"

— "Nyt puhutte syntiä, Paavo!" virkkoi vieras. "Kuinka olette te tietävinänne, mitä Jumala on tämän miehen kohtaloksi määrännyt?"

Silloin korotti vanha suntio äänensä mahtavaksi, ja asettaessaan viimeistä turvetta kummulle puhui hän:

— "Monenlaisia tietoja löytyy! Minä olen oppimaton mies, ja tietoja semmoisia kuin teillä ei minulla ole. Mutta löytyy toisenlaisiakin tietoja. Tietoja, joita ihminen salaisesti yöllä saapi, niin kuin nurmi kastetta; tietoja, joita voi löytää joka olennota, kukasta, ruohosta puusta, eläimistä ja myös ihmisistä, mutta selvemmin ja paremmin oppimattomista kuin oppineista. Tämä tieto se on, joka käskee lehmuksen ja pajun lehdet Wiituksen päivänä kääntymään, ennestukseksi siitä, että aurinko, muutaman päivän perästä korkeimmalle päästyään, on kääntyvä. Tämä tieto se on, joka tekee veden Glonach'in ihmälähteessä rauhan aikana virvoittavaksi kuin hyvä viini, vaan sodan uhatessa veriseksi ja sameaksi. Tämä tieto se käskee auringon pääsiäisiltana tanssimaan, ja se tanssii aina — sen sanon rukousnauhan vuoksi, jonka teillä näin — julianisen kalenterin ilmoittamana pääsiäispäivänä eikä gregorianisen. Kukkuuhan käkikin käheällä äänellä, jo toukokuussa on hallaa tuleva, ja ennustaahan se kallista aikaa, jos Juhannuksen jälkeen kukkuu. Koira ulvoo uikuttaen siellä, missä piakkoin joku kuolee. Entäs tarhapöllö? Viikkokausia istuu se sairaan akkunalla; valittaa ja huutaa: Käy pois! Käy pois! kunnes sairas on viimeisen hengenvetonsa vetänyt. Aavistihan sekin, missä ja milloin kuolema astuu kynnyksen yli. Miksi ei ihmiset siis samalla tavalla voisi ennustaa?"

— "Pistää toisinaan vanhakin kana päänsä aidan rakoon! Oletteko varma siitä, ettei luuloiteltu viisautenne ole pirun paula, sieluparkanne turmelukseksi? Eläimet ja kasvit antakoot meille himmeitä merkkejä, vaan ihminen älköön rohjetko sanoa tietävänsä enempää kuin mitä Jumala kirkon ja selvän, tavallisen ymmärryksen kautta on ilmoittanut".

Tästä puheesta kävi suntio vielä entistä ylpeämmäksi ja sanoi:

— "Älkää pitäkö minua loitsijana, ilvehtijänä tai narrina. Mitä en vielä ole kellenkään ihmiselle kertonut, sen kerron teille. Viisitoista vuotta sitten olin kipeänä kuoleman kielissä. Silloin oli surkeata talossani. Ajatelkaas vaimoani ja pieniä lapsiani! Minä tiesin hyvin, ettei enää ollut parantumisen toivoakaan. Kerran, kun hetkeksi hourestani selvisin, kuulin vaimoni sanovan lapsille: Menkää tuonne ylös kamariin ja rukoilkaa isänne parantumista, sillä nyt on kohta jo kaikki toivo mennyt. Vaan missä ei enää itkut ja valitukset auta, siellä on pienen lapsen rukous usein vielä auttanut, sillä viattoman pienosen huokausta ei hyvä Jumala henno vastustaa. Nämät sanat kuulin minä, tiesin nyt, miten laitani oli ja ajattelin: nyt täytyy minun siis kuolla. Silloin tuntui minusta kovin kauhistavalta tuo ajatus, että minun nyt jo pitäisi täältä lähteä ja jättää vaimoni ja lapseni niin turvattomiksi tänne. Minä rukoilin Herraa Jumalaa antamaan minulle merkkiä, enkä toki vielä jonkun aikaa saisi elää, ja vaivuin taas uudestaan tainnoksiin. Kun jälleen tulin tuntoihin, kuulin äänen, — vaikka en ketään nähnyt — joka selvillä sanoilla mulle lausui: 'Seitsemänkymmentä viisi vuotta pitää sinun elämän; sitten on aika lähtöä valmistaa!' Niin on ennustettu, ja niin on tapahtuva. Siitä hetkestä kirkastui sisällinen näköni. Minä luin ahkerammin kuin ennen raamattua; kokoilin vanhoja kalentereja sekä tähtikirjoja huoneeseeni, ja minua ruvettiin nimitämään profetaksi".

— "Uskovatko ihmiset teidän ennustuksianne?"

— "He rakentavat taloja niitten nojalle", vastasi Paavo ylpeällä varmuudella.

— "Rakennatteko itsekin taloja niiden nojalle?"

Profeta hämmästy.

— "Minä tosin monasti epäilen itseäni, — sen sanon teille, ainoastaan teille — mutta, uskokaa minua, ennustus oman elämäni pituudesta, se on minussa niin varma, että vaikka taloja sen nojalle rakentaisin. Siitä hetkestä saakka en enää pelkää kuolemata. Viidennelle kahdeksatta kääntyissäni kenties taas alan sitä kammota. Sodan sekä ruton raivotessa olen huoleton kuin olisi kaikki vaan lasten leikkiä. Ja kun ihmiset näkevät jonkun niin luottavan itseensä, niin hekin luottavat häneen. — Mutta minusta näyttää kuin olisi teillekin samallinen ennustus tapahtunut, kosk'ette lainkaan pelkää kuolemaa. Senpä vuoksi ihmiset luulevatkin, katsokaas, teitä vähintäin kummitukseksi tahi rutto-mieheksi tahi itse ilmeiseksi piruksi. Ja kun te huomaatte, miten paljoa korkeammalla te olette tätä teitä kansaa ymmärryksen ja voiman puolesta, eikö teissä silloin joskus nouse halua ruveta heille ennustamaan?"

— "Minä en koskaan profetioitse", vastasi vieras arvokkaasti. "Minä julistan vaan, mitä kaikille on ilmoitettu, enkä mitään salaisia asioita, jotka vaan minulle olisivat tiettyjä. Mutta niin himmentynyt on muisto tästä ilmoituksesta, että saarnaajatakin jo pidetään nykyaikana profetana".

Nämät omituiset haudankaivajat läksivät nyt hautausmaalta takaisin kylään. Siellä oli sillä välin outo näky tarjona. Pormestari oli siellä lain lyhyeen luenut.

Rummun räminä kuului pitkin katuja, houkutellen akkunoihin harvain jäljellä olevain asukkaitten puoleksi pelkoa, puoleksi uteliaisuutta osoittavat kasvot. Mutta ne poistuivat taas heti, nähtyään tämän saattojoukon, jonka tarkoitusta oli helppo arvata. Ensimmäisenä kulki julistaja rumpuineen ja hänen jäljessään kahden raastuvan palvelijan vartioitsemana — Kersti, olki-seppele päässä, kuni ainakin ilmi saatu varas. Seppeleestä riippui otsalle nuo hopeiset rannerenkaat, osoitteeksi jokaiselle, mitä syyllinen oli varastanut. Aika ai'oin vaikenä rumpu ja julistaja ilmoitti silloin rangaistun rikoksen ja tuomion. Tämä oli helpoin, mutta häpeällisin rangaistus. Varkaalla, joka ei vielä ollut kyllin kypsä tyrmään pistää tai hirsipuuhun ripustaa, annettiin tällä tavoin, rikoksen julkirummuttamalla, ensimmäinen varoitus ja neuvo lähtemään paikkakuunasta pois.

Kovalla, raa'alla ajalla muuttuu yksityinenkin kovemmaksi ja miehekkäämmäksi tahi tylsäksi tuntosensa puolesta. Me emme sietäisi, mitä esi-isämme ovat sietäneet, he, jotka 30-vuotisen sodan kurjuudessa elivät.

Kersti oli kalman kalpea, hänen polvensa vapisivat ja huulensa usein värähtelivät kuin olisi hän itkuun hyrähtämäsillään! Mutta hänen kasvoillaan asui syvän surun ja häpeän rinnalla myös puhtaan omantunnon loukattu ylpeys. Olkiseppeleellä koristettu morsian ei ollut pahantekijän näköinen, vaan muistutti paremmin vanhan ajan morsiamia, jotka hääpäivänä kirkkoon mennessään panivat ohdake-seppeleen päähänsä, muistutukseksi itselleen, ettei hää-ilonkaan riehunassa saa unhoittaa avioelämän tulevia suruja ja huolia.

— "Tyttö ei näytä juuri suuresti surevan!" sanoi eräs vaimo pienestä katsoja-joukosta, mutta muuan vanha mies vastasi: "Kenpä sitä ihmisen sydämmeeseen osaa katsoa!"

Pormestari kuuli kaukaa rummun äänen raastupaan, johon hän nyt oli majoittunut, koska ei vielä uskaltanut palata omaan taloonsa. Saattojoukko läheni lähenemistään; kohta sitä kaiketi jo voi raastuvan akkunoista nähdä.

Silloin aukeni ovi ja vanha suntio astui sisään ja hänen muassaan tuo vieras mies. Paavon silmissä paloi vihan tuli. Kuinka olisikaan hän nyt enää voinut itseään pidättää! Hän puisti nyrkkejään, pyöritteli silmiään ja ellei vieras — ikäänkuin lumousvoimalla — olisi hillinnyt hänen kauheata vimmaansa, olisi hän siinä paikassa ruhjonut pormestarin kuolijaksi.

— "Kuulkaas pormestari serkku!" huusi hän, "ma kerron teille pienen jutun. Katsokaas: kun te häpeällisesti hylkäsitte rouvanne ja jätitte hänet latoonne, kurjuuteensa menehtymään, silloin hoiti häntä uskollisesti tuo tyttö, jota tänään rummun räminällä ajetaan kaupungista pois. Te tiedätte sen. Rannerenkaat antoi täti vainaja kuollessaan Kerstille viimeiseksi muistoksi. Te ette välitä minun todistuksistani. No niin! Totuus on kyllä vielä tuleva ilmi. Palatessamme rouvanne kuolin-vuoteelta tapasimme teidät. Me ajattelimme kuollutta tatiä, te vaan rakkauttanne Kerstiin. Muistatteko vielä, miten hän silloin, osoittaen teidän taloanne, sanoi: 'Herra pormestari, tuolla makaa kuollut! Herra Jumala ei puhu, Hän tuomitsee!' — Te muistatte sen kyllä. Tulkaas tänne akkunaan" — ja hän raastoi voimakkein käsin pormestarin mukanaan, huolimatta hänen ponnisteleemisistaan. — "Katsokaa tuonne, serkkuseni: rumpu edellä, sen jäljessä tuo kalpea lapsi olkikiehkura päässään, ja vieläpä joukko töllistelevää roskaväkeä viimeiseksi! — Herra pormestari! Jumala ei puhu, hän tuomitsee!"

Tässä silmänräpäyksessä huomasi pormestari tuon vieraan miehen — rutto-miehen, — joka tähän saakka oli pysynyt taampana. Tämä näky se vaikutti vielä monta verta mahtavammin kuin suntion puhe.

Kauhistuneena hoiperteli pormestari taakse päin ja sopersi:

— "Mitä haette täältä?"

Kylmällä tyyneydellä, joka omituisesti erosi suntion vimmastasta ja pormestarin kauhusta, vastasi vieras:

— "Olen vaan saattanut ystävääni Paavo Greglinger'ia tänne, sillä me molemmat tulemme juuri teidän rouva vainajanne hautajaisista. Minäkin toivon totuuden tulevan ilmi. Ennen neljäntoista päivän kuluttua tulee teidän, herra pormestari, tehdä tili tuomari-virastanne. Älkää unohtako minua!"

Näin sanottuaan vei hän suntion raastuvasta ulos. Mutta pormestari pysyi liikkumattomana kuin kivi-patsas. Kadulle hän ei uskaltanut katsella — siellä kulki tyttö, saattojoukkoineen, vielä vähemmin huoneeseen — siellä oli rutto-mies. Niin seisoi hän poloisena syntisenä oman pahantekonsa ja kostavan oikeuden välillä.

Astuessaan tuon vieraan kanssa portaita myöten alas, ei suntio, vaikka vielä kovin suuttuneena, malttanut olla sanomatta seuraajalleen:

"Äskön sanoitte, ettette muka koskaan ennusta, mutta mitäs te nyt sitten teitte?"

VIIDES LUKU.

Pormestari ei ollut niin kokonaan paha kuin hän näytti olevan. Rauhallisena aikana olisi hän ollut ulkonaisen käytöksen puolesta rehellinen mies, joka ei mitään pahaa tee, jottei hänellekään mitään pahaa tapahtuisi. Mutta näinä vallattomina sota-aikoina tuli hänen vähäisestä siveys-määrästään pian loppu. Hänen tuntoaani ei vaivannut, teki väärin tai oikein, ja niin joutui hän aina konnankoukusta konnankoukkuun. Hän osasi kuitenkin kauan kyllä säilyttää ulkonaisen arvonsa ja näyttäidä oikeutta harrastavalta kaupungin valtijalta. Vaikuttaessaan muissa pelkoa, rohkaisi hän itseään; rangaistessaan muita, näytti hän ihmisten silmissä hyvinkin oikeutta ja siveyttä harrastavalta.

Suntion ja hänen seuralaisensa pois mentyä, toipui pormestari pian jälleen säikähdyksestään. Hänestä tuntui kokonaan naurettavalta, että noitten miesten uhkaukset niin kovasti olivat hänet pelästyttäneet. Pirullista vaan, että tuo ilkeä laulu yhä soi hänen korvissaan, jota suntio oli hänelle laulanut, tullessaan hänen vaimonsa kuolin-vuoteelta:

"Ja kun mun kuoli vaimoni,
Hän pantihin oljillen.
Mun itkeä pitäis kyllä,
Mut olenkin iloinen".

Hänen illalla maata pannessaan oli tuo laulu kuin noiduttu häneen. Satoja kertoja täytyi hänen kauheassa lystillisyydessä uudestaan alkaa noita kauheita sanoja, unta saamatta. Hän koetti kääntää ajatuksensa totisempiin asioihin, mutta ne olivat yhtä kamalat kuin lystillisetkin. Neljäntoista päivän kuluttua tulee hänen vastata tuomari-virastaan... Niin oli rutto-mies ennustanut. Toisin sanoen, rutto-mies oli ennustanut hänelle kuolemata tämän ajan kuluttua, ja näissä aioissa oli hän asiantunteva, jos kukaan. "Vaun jospa minun täytyykin tästä hitoilta lähteä, niin en ainakaan vielä tee sitä neljääntoista päivään, en ruttomiehen kiusallakaan!" Niin puhui pormestari itsekseen. Mutta sitten muuttui hän taas yht'äkkiä kovin alakuloiseksi. Mitähän jos tämä polttava kuumuus hänen ruumiissaan jo olisikin sairauden kuumetta? Hän koetteli usein kädellään otsaansa ja valtasuontaan, — joka tosin kyllä tykytti tavallista tiheämmin, ei kumminkaan kuumeen, vaan pahan omantunnon jouduttamana — ja kyseli itseltään, oliko tämä todellakin jo rutto-taudin alkua? Ja taas lauloivat tuhannet salaiset äänet jokaisesta nurkasta hänelle tuota laulua:

"Ja kun mun kuoli vaimoni
Hän pantihin oljillen —"

Pormestari ei kuitenkaan ollut mikään heikkohermoinen mies, joka pelkästä tuskasta tulee sairaaksi. Rohkeana kesti hän tämän kauhean yön moninaiset tuskat, ja kun hän seuraavana aamuna pesi silmistään väsymyksen — ei unta, — pesi hän samalla myös pahat unelmat sielustansa.

Kääntääkseen mielensä muihin seikkoihin, meni hän suureen raastupaan, joka nykyjään myös oli kärjä-tupana, ja alkoi siellä työskennellä. Oven yläpuolelle oli ajan tavan mukaan kirjoitettu raamatun lause vanhasta testamentista. Tämä lause oli pormestarille jo lapsuudesta tuttu, mutta pitkään aikaan ei hän ollut sitä lukenut. Nyt pysähtyi hän sitä lukemaan:

"Katsokaa, mitä te teette! sillä ette te pidä tuomiota ihmisten, mutta Herran edessä, ja hän on teidän kanssanne tuomiossa!" 2 Aikak. 19: 6.

Pormestari säpsähti, sillä tämä lause muistutti hänen mieleensä tuon toisenkin lauseen, jonka ensin Kersti, sitten suntio oli hänelle lausunut: "Herra Jumala ei puhu, Hän tuomitsee!" Ja nyt heräsivät viime yön aaveet taasen, ja uudestaan alkoivat ne kamalan työnsä pormestarin aivoissa. Tuo kevytmielinen laulu, joka yöllä oli häntä vaivannut ja ankara raamatunlause, soivat yhä hänen korvissaan kuin kahden kellon äänet, jotka eivät tahdo sointua yhteen. Illalla sanoi poloinen mies raastuvan palvelijalle, ainoalle uskotulleen:

— "Korvissani soi kuin kahdet kellot; niiden ääni ei käy yhteen, ja tuo soitto se saattaa minut helvettiin!"

Ja kun iltakello soi Löhnberg'in kirkon tornista tuohon rauhaisaan laaksoon, tuntui pormestarista kuin tahtois hänen päänsä haljeta. Vanha suntiohan se kelloja soitti, ja pormestarin mielestä kuului niitten kuminasta yhä vanhuksen ääni, joka huusi: "Herra Jumala ei puhu, Hän tuomitsee!" Kellojen vaiettuakin täytyi pormestarin vielä itsekseen laulella noita sanoja kellojen tahdin mukaan.

Seuraavana aamuna arveli raastuvan palvelija, että herra pormestari näytti kovin vaalealta ja väsyneeltä. Pormestarin riutuneet kasvot lensivät tästä tumman-punasiksi, ja raastuvan palvelija sai aika korvapuustin, siitä, ettei osannut eroittaa punaista valkoisesta.

Hetkisen kuluttua talutti hän raastuvan palvelijan akkunaan. Osoittaen petäjää, jossa kaarne istui, kysyi hän sitten, miltä tämän korvissa tuon mustan linnun alituinen huuto kuului. Palvelija vastasi:

— "Omaa nimeänsähän se huutaa: Kaarne! Kaarne! — —"

"Eipäs!" vastasi pormestari suuttuneena. "Ellet olisi kuuro aasi, niin kuulisit sen huutavan: paarit, paarit! Niin, paarit, paarit, on tuo lintu jo kaksi tuntia huutanut minun korvaani. Kaksi tuntia olen jo koettanut karkoittaa sitä pois, mutta jota enemmän minä huudan ja viuhdon, sitä kiinteämmin se pysyy paikoillaan ja sitä kovemmin se kirkuu: paarit, paarit! Juokse minkäs jaksat, ja tuo tänne vanha suntio sekä hänen toverinsa, tuo mies, jonka nimeä en uskalla mainitakaan, tuo vieras kalpea mies, joka katsoo ontoilla silmillään kuin itse kuolema. Heidän täytyy poistaa lumous tästä linnusta, heidän pitää karkoittaa tuo lintu, he yksin voivat sen tehdä, tahi poltatan minä heidät elävältä kuni konsanaankin noidat. Kuules, yhä kovemmin huutaa kaarne. Minä ymmärrän: toista pilliä pitää soittaa hänen herroistaan. No niin, minä vakuutan heille turvallisen pääsön — kuulethan sen! — mutta lintu heidän vaan pitää saada vaikenemaan. Suosiota ja ystävällisyyttä heille lupaan — kirotuille konnille — sillä parempi pala suussa, kuin haava päässä, mutta tuo musta lintu täytyy heidän karkoittaa. Vai olisko rutto-mies itse mielinyt laittautua tuoksi kaarneeksi! Siinä tapauksessa antaisin teille sen neuvon, korkeasti kunnioitettava mustatakkinen herra, että hyvällä sopsisitte minun kanssani, olisitte vaiti ja menisitte matkoihinne. Olette tosin aika noita, mutta saattaisittepa sentään joutua minun tuomari-käsiini — uppoaa hyväkin uimari välistä — ja silloin lahja lahjaa kysyisi!"

Näin puhui pormestari, eikä ollut hän kuumeen houreissa eikä juovuksissakaan, vaan aivan selvillä päin. Paha omatunto se vaan pani hänen henkensä valtasuonet ankarampaan liikkeeseen, niinkuin toissa päivänä oli hänen ruumiinsakin valtasuonet saanut kovempaan sykkinään.

Palvelija palasi, tuoden sen sanoman, että lukkari tyttärineen samoin kuin ruttomieskin olivat kadonneet. Koko roskajoukosta — kertoi palvelija — ei ole jäljellä kuin Konrad yksinään, tyrmässä lujien lukkojen takana. Eiköhän sopisi tuoda seppää? Hän kun on tuon vanhan velhon tuleva vävy, niin kenties saisi hän kaarneen karkoitetuksi.

— "Ei, ei!" vastasi pormestari kiivaasti ja lujasti. "Seppä pysyköön tyrmässä. Hänen tähtensä ei kaarne huuda. Hän on ennen aamukellon soitua sytyttänyt ahjonsa ja kärsii ansaitun rangaistuksen!"

Vielä samana päivänä levisi kaupungissa se huhu, että vanha suntio ja ruttomies olivat pormestarille, hänen syntiensä tähden, ennustaneet kuolemata ennen neljäntoista päivän kuluttua. Tämä seikka oli pian ainoana puheen-aineena Löhnberg'iläisillä.

Pormestarin käytöstä, liikkeitä ja puhetta ruvettiin tästä hetkestä tarkasti silmällä pitämään, mutta, yhtä huolimattomasti hän näytti elävän kuin ennenkin. Raastuvan palvelija yksin tiesi kertoa muusta, ja kasvojen kalpeasta väristä sekä kuopalle käyneistä poskista saattoi arvata, mitä tuskia pormestari yksinäisinä hetkinä ja unettomina öinä sai kärsiä. Virassaan muuttui pormestari vireämmäksi ja oikeutta harrastavammaksi kuin koskaan ennen, niin että Löhnberg'iläiset arvelivat: jos heidän pormestariaan alusta alkain olisi uhattu rutolla, niin olisi heillä ollut paras kaupungin-hallitus koko maassa.

Jota lyhyemmäksi tuo neljäntoista päivän loma-aika kävi, sitä kauheammaksi muuttui pormestarin tila.

Viimeistä päivää hän enemmiten pelkäsi. Tosin kasvoi jokaiselta päivältä se mahdollisuus, että koko ennustus olisi ollut pelkkää tuulen pieksämistä, mutta samalla sen täyttymisenkin mahdollisuus supistui yhä pienempään ja pienempään aikaan. Kaikki me olemme kuoleman-rangaistukseen tuomitut, mutta suurimpana sieluntuskana, johon pahantekijätä tuomitsemme, pidämme sen, että hän ennakolta tietää kuolinhetkensä.

Lopulta oli pormestari jo aivan vakuutettu siitä, että hän yöllä neljäntoista päivää vastaan kääntyisi ruttoon. Hän päätti siis siksi yöksi paeta lujimpaan linnaan, mikä tältä viholliselta voi suojella. Tämän linnan luuli hän löytäneensä kaupungin yhteisessä leivin-uunissa, Hikoaminen on talonpojan paras lääke kaikissa taudeissa, ja varsinkin pidettiin sitä erittäin tehokkaana keinona ruttoa vastaan. Tuskasta oli pormestari jo hikoillut kolmetoista yötä, nyt tahtoi hän koettaa oikeata lääkkeeksi määrättyä hikoamista.

Sinä päivänä — se oli maanantai — olivat kaupunkilaiset leiponeet leipänsä täksi viikoksi, niin että uunissa vielä yöllä oli ankara kuumuus. Pormestari ei kuitenkaan yksinään uskaltanut viettää yötänsä leivintuvassa. Hän uskoi siis viimeiselle ystävälleen, raastuvanpalvelijalle tämän salaisuutensa; käski hänen pukeutua viittaan ja varustautua pertuskalla sekä vartioida tämä yö leivintuvassa.

Löhnberg'iläisten yhteinen leivin-uuni oli — ja on vieläkin — ulkopuolella kaupungin muureja, linnavuoren juurella, lähellä sitä lätäkköä, jonka yläpuolella äsken palanut paja ennen oli seisonut. Oven kamanaan oli kirjoitettu:

"Täällä naiset leipiä paistaa
Ja kakkuja, jotka hyvältä maistaa.
Oi Herra nälästä varjele,
Ja siunaa aina leipämme!"

Ensiksi istuttiin pieneen leivintupaan, jonka perällä sitten uuni oli.

Ilta hämyssä, päivän hälinän laattua, hiipi pormestari saattajinensa tuohon yksinäiseen rakennukseen. Mitä ankarin etelämainen kuumuus vallitsi vielä uunissa, sillä siihen aikaan ei puita säästetty, ja pääliseksi tuoksusi se oikeen herttaisesti äskenleivotulta leivältä.

Pormestari tutki tarkasti mustuneet hiilet, ettei itsekkin yöllä paistuisi, kömpi sitten uuniin ja veti luukun niin kiinni, että vaan raon kautta voi nähdä tupaan ja raitista ilmaa hengittää. Raastuvan palvelijan käski hän vartioida itse leivintuvassa, ei oven ulkopuolella, ettei joku ohitse kulkija häntä huomaisi. Hänen oli kuitenkin suotu pitää tuvan ovea auki, sillä muutoin olisi miesparan myös täytynyt kestää samallinen sauna-temppu.

Uunissa olija sai pian kokea kauheinta kuumuutta. Täällä hikoili hän edeltä käsin ainakin kahden ruttotaudin varalta. Tämän ulkonaisen kuumuuden kesti hän kuitenkin helposti, mutta sisäinen tuska, joka häntä poltti, oli moninverroin kamalampi.

— "Miten kauhean tulista mahtaneekaan helvetissä olla", ajatteli hän itsekseen, "kun täällä uunissakin jo on näin kuuma!"

Tuore leivän haju, joka alusta tuoksusi niin suloiselta, tuntui hetken kuluttua jo aivan tukehuttavalta. Miltä mahtaneekaan sitten tuntua paholaisen pätsissä, jossa tuhat kertaa tuhannen vuoden kuluessa ei saa muuta haistaa kuin pi'en ja tulikiven hajua!... Viimeiseltä kävi leivän haju hänestä niin inhoittavaksi, ett'ei hän enää luullut saattavansa koskaan panna leivän palastakaan suuhunsa, ja varmaan, arveli hän, on tuo siunauskin, jonka ovikirjoitus lausuu, otettu pois hänen leiviltänsä. Ja tässä hän ensi kerran elämässään ajatteli, kuinka hän näinä viimeisinä aikoina oli monen miehen nähnyt nälkään nääntyvän, antamatta hädän-alaiselle apua.

Poloinen syntinen, koetteli rukoilla. Silloin hänelle juolahti mieleen, että näitä rukouksia sopi verrata kolmen miehen kiitosvirteen tulisessa pätsissä, ja niinpä rupesi hänkin laulamaan. Mutta itse piru se varmaan hänen lauluansa johti, sillä se muuttui yhä vaan tuoksi lauluksi:

"Ja kun mun kuoli vaimoni,
Hän pantihin oljillen —".

Ja hänen rukouksensa sekä laulunsa tuntui hänestä Jumalan sanan pilkkaamiselta, sillä tämmöistä laulua eivät Sadrach, Mesach ja Abednego suinkaan laulaneet, istuessaan Nebukadnetsarin hehkuvassa uunissa.

Koska ei rukoileminen kuitenkaan pormestarilta onnistunut, rupesi hän luukun ra'osta katselemaan tupaan, jonka avonaisen oven kautta saattoi nähdä ulos asti. Mutta siellä hänen silmänsä edessä olivat juuri palaneen pajan rauniot, ja silloin suntion kevytmielinen laulu ja hänen tyttärensä uhkaava

lauselma saattoivat hänen mielensä taas hourauksiin.

Epätoivossaan päätti hän alottaa puhetta vartijansa, raastuvan palvelijan kanssa, joka, nojautuen tuvan seinää vasten, seisoi liikkumaton, ikäänkuin nukkuisi hän. Pormestari lausui hänelle ystävällisiä sanoja ja koetti oikein mielevästi puhella uunistansa. Mutta toinen ei vastannut sanaakaan. Pormestari korotti äänensä yhä kovemmaksi, huusi häntä nimeltään — mutta turhaan, ei vastausta. Silloin hyppäsi hän viimein vihan vimmassa ulos uunista. Mitähän, ajatteli hän — ja tämä ajatus häntä kauhistutti — mitähän, jos piru hyväksi aluksi olisi ensin vääntänyt niskat nurin hänen toveriltaan? Vaan kun pormestari tarttui vartijansa viittaa, herättääkseen häntä, jäi se hänen käteensä ja tanko, jonka ympärille se oli ripustettu, kaatui maahan ja hattu tangon päästä vierähti lattialle. Peitsi se yksin pysyi pystyssä. Sen oli palvelija iskenyt kiinni lattiaan, jättäen niin tämän sekä hattunsa ja viittansa tänne vartioitsemaan tuota kamalata miestä. Itse hän sillä välin kauniisti hiipi kotiinsa ja kävi levolle lämpimään vuoteeseensa.

Pormestari kömpi kokonaan masentuneena takasin uuniinsa ja lukitsi oven niin tiviisti, että oli vähällä tukehtua eikä enää ollenkaan kurkistanut ulos raosta. Raastuvan palvelija oli ainoa, jolle pormestari aina oli osoittanut suosiota; pormestaria oli tuon kerjäläisen kiittäminen nykyisestä hyvästä toimeentulostaan. Ja tämä ainoakin oli pelkurina hiipinyt pakoon niin kohta kuin hänen suojelijansa pyysi häneltä ensimmäistä pientä uhrausta, ja jättänyt hänelle linnunpelotuksen, auttavaisen ystävän sijaan! Silloin näki pormestari ensi kertaa oman sydämensä kovuuden ikäänkuin peilistä. Hänen jääkylmä itsekkäisyytensä — sehän se oli ollut alkujuurena hänen pahempiin synteihinsä. Hän oli vähällä itkeä, ajatellessaan, että niin halpa olento kuin raastuvan palvelija hylkäsi hänen ystävyytensä, ja hänestä oli kuin seisoi hän nyt jo sen Oikeuden edessä, jota rutto-mies oli hänelle ennustanut. Nyt hän vasta huomasi, miltä hänen vaimostaan mahtoi tuntua, kun hän oli jättänyt hänet tuskaan ja hätään.

— "Mutta pitääkö minun sitten", niin ajatteli hän sitten taas, "oikeen hengelläni maksaa tämä? Onhan mailmassa paljon suurempiakin hunsvotteja, joita ei ollenkaan rutolla uhata ja jotka elävät vanhoiksi kuin Methusalem! Onko Jumalankin oikeus samallinen kuin ihmisten, joka pienet varkaat kostaa ja suuret kunniaan nostaa? Ei, vielä on toki kaukana minun vuoroni kärsiä syntieni tähden! Juuri sentähden, että Jumala on vanhurskas, ei Hän nyt vielä saata vaatia minua tuomiolle". Näin vetosi tuo katala mies Jumalan vanhurskauteen, juuri Jumalan vanhurskautta karttaakseen, ja näissä lohduttavissa ajatuksissa, ettei hän muka vielä ollut pahimmista pahin, vaipui tämä melkeen hermottomaksi uupunut mies syvään uneen.

Aurinko oli jo korkealla, kun raastuvan palvelija hengästyneenä juoksi leivintupaan, tempasi uuninluukun auki ja kerta toisensa perään huusi: "Herra pormestari! Herrat kaupungista ovat tulleet, kerran taas pitämään tutkinto-oikeutta Löhnberg'issä. Puolen tunnin kuluttua tulee teidän saapua raatihuoneeseen ja joutuisaan kutsua kaupunkilaisetkin tutkinto-oikeuteen".

Pormestari, joka juuri oli uneksinut viimeisestä tuomiosta, heräsi kuin uuteen elämään, kuultuansa, että puhe olikin vaan pelkästä tutkinto-oikeudesta. Jos uskonon palvelija olisi tuonut hänelle muita sanomia, niin olisi hän vääntänyt häneltä niskat nurin, nyt sitä vastoin oli pormestari vähällä karata hänen kaulaansa. Yö oli kulunut, ja hän oli terve; ruttomiehen ennustus oli käynyt toteen: hän oli vaadittu oikeuteen. Hän nauroi itseänsä, vaikka hän, muinoin niin väkevä mies, tuskin jaksoi ryömiä uunista ulos. Tänäpäin oli pyhän Perttulin päivä, jolloin oli tapana pitää Löhnberg'issä tutkintoa. Moiseen tietoon ei profetan lahjoja tarvinnut. Mutta tämä tapa oli näinä viimeisinä sota- ja rutto-vuosina jäänyt unohduksiin, ja pormestari oli kaikista vähimmin tullut ajatelleeksi Perttulin päivää? Semmoista Oikeutta hän ei pelännyt, jossa maalliset tuomarit tuomitsivat; tuomareista, arveli hän, ei ole yksikään parempi minua, eikä korppi korpilta silmää puhkaise. Siksi iloitsi hän tutkinto-päivästä, kuin olisi se ukkosensyötti, joka johtaa pois taivaallisen oikeuden ukkos-iskut.

Tutkinto-oikeuden jäsenet, virkamiehet, pormestarit, kylänvanhimmat ja valamiehet olivat jo istumassa raatihuoneen salissa, kun Löhnberg'in pormestari astui sisään riutunein kasvoin ja vaatteet epäjärjestyksessä, täyttäen koko tuvan vasta paistetun leivän hajulla.

Ne vähälukuiset kaupunkilaiset, jotka olivat säilyneet viimeisten vuosien hädältä ja kurjuudelta, saivat hyvin sijaa tässä pienessä huoneessa. Tutkinto-oikeuden asiana oli kaupunkilaisten läsnäollessa tutkia paikkakunnan poliisivirastojen toimia ja tehdä semmoisia tarkastusmatkoja sekä säännöllisesti, määrättynä aikana, että myös äkkiarvaamattakin. Sen tuomittavina olivat sellaiset rikokset, joihin pormestarin tuomiovalta ei ulottunut. Ruton aikana oli tutkimukset ja tuomiot jätetty Herran huostaan, ja senpä vuoksi piti kansa tutkinto-oikeuden jälleen kokoumista kulkutaudin lakkaamisen merkinä.

Pormestari, vaikka näyttikin kurjalta, seisoi kumminkin lujana sijallansa ja näytti arvokkaalta, kuten konsanaankin.

Valantehnyt kirjuri luki kuuluviin kuusitoista tutkintopykälää, joissa tiedusteltiin, oliko

kaupunkilaisten joukossa ketään joka oli varastanut, pettänyt tahi Jumalan sanaa pilkannut ja ylipäänsä mitä poliisijärjestykseen kuului. Kuhunkin pykälään täytyi pormestarin vastata, ja kirjuri pani vastaukset pöytäkirjaan.

Kirjuri oli jo lukenut viimeisen, kuudennentoista pykälän, joka sisälsi Löhnbergiläisten mielestä sangen viattoman kysymyksen, oliko muka täällä joku levittänyt kielletyitä, kunniaa loukkaavia kirjoja. Kaupunkilaiset alkoivat jo lähteä pois, kuuntelematta tuota tutkinto-pykäläin loppuliritystä, jota olivat jo ennestään tottuneet pitämään turhanpäiväisenä koristuksena, kun tuomari vaati hiljaisuutta ja käski kirjurin lukea loppulauseenkin harvaan ja selvästi.

Pykälä kuului: "Mutta jos nyt niin tapahtunut on, että pormestari tai kylänvanhimmat syytäksi johonkuhun puolueellisuuteen nähdyt ovat tahi tietien taiten vääryydellä loukanneet jonkun oikeutta ja kunniaa, niin tahdomme me totisella ankaruudella asian huomioon ottaa ja syyllisen tilille vetää".

Kirjurin luettua nämät sanat, raivasi oikeudenpalvelija tietä kokoontuneen väkijoukon läpi ja toi sisään Konrad-sepän sekä suntion tyttärineen.

Vanha Paavo astui tuomaripöydän eteen ja puhui:

— "Teidän luvallanne! Minä syytän pormestariamme siitä, että hän on täydellä tiedolla väärin tuominnut minun lapseni ja loukannut hänen kunniansa".

Pormestari hypähti ylös tuoliltaan ja huusi:

— "Älkää päästäkö tuota ihmistä valittamaan! Hän on kirottu noita ja loitsija, omiansa roviolla poltettavaksi!"

Mutta rohkeasti astui suntio vimmastuneen pormestarin luokse ja vastasi tyyneesti:

— "Herra pormestari, yhden lauseen vaan sanon teille; lauseen, jota eivät loitsijat juuri käytä: 'Herra Jumala ei puhu, hän tuomitsee!'"

Silloin raukeni kerrassaan pormestarin mielenlujuus, ja hänen kiusatun sielunsa salaisuus tuli selvästi ilmi.

— "Viekää pois näkyvästäni nuo kolme ihmistä!" huusi hän vavisten ja hehkuen kuin kuumeesta. "Neljätoista päivää jo ovat nuo naamat minua vainonneet ja lisäksi vielä, neljäs kalpea kuolonkuva, ja mihin vaan käännynkään, — aina on vanha Paavo-noita kirottua lausettansa mun korvaani huutamassa!"

Valamiehet katsahtivat hämmästyneinä, äänettöminä toisiinsa. Mutta kun pormestari, vihasta kuohuen, yhä huusi ja pauhasi suntiolle, niin antoi tuomari viedä hänet sivuhuoneeseen siksi kuin hän rauhoittuisi.

Sitten käski tuomari suntion, totuudessa pysyen, kuin olisi hän tehnyt valan, kertomaan, mitä hän asiassa tiesi. Paavo kertoi suorin sanoin, miten pormestari häpeällisesti oli hyljännyt sairaan rouvansa, miten Kersti vapaasta velvollisuuden tunnosta oli ottanut hyljätyin tädin hoitoonsa ja siitä syystä taivuttanut Konrad'ia syyttämään ahjonsa ennen määrättyä aikaa.

Vielä kertoi hän totuuden noitten hopeisten rannerenkaitten suhteen, puhui pormestarin epäsiiveellisistä aikeista, hänen kostonhimostaan ja selitti asian niin liikuttavalla vilpittömyydellä, että muittenkin, eikä ainoastaan tutkinto-oikeuden valamiesten, olisi pitänyt tulla asiasta vakuutetuiksi.

Mutta sitten kääntyi hän talonpoikain puoleen. Korotetulla äänellä ilmoitti hän vielä tahtovansa heille kertoa aivan eriskummallisen uutisen. Hänen itsensä ei koskaan olisi onnistunut paljastaa pormestarin vehkeitä; voimakkaampi mies oli häntä auttanut, nimittäin tuo mies, jota he ruttomieheksi nimittävät. Hän oli ollut suntion ja Kerstin paras todistaja. Hän se oli Dillenburg'iin tietoja toimittanut Löhnberg'in pormestarin vehkeistä. Ruttomiehen korkeitten suosijain ja ystävien toimesta oli tutkinto-oikeus taaskin kerran tullut Löhnberg'iin. Ei kukaan tässä tuvassa, ei edes virkamiehetkään tiedä tarkoin, kuka tämä ruttomies oikeastaan on; mutta hän yksin sen tietää, vaikka vasta eilispäivästä saakka. Ja sitten korotti vanhus äänensä yhä mahtavammaksi ja saarnaten lausui:

— "Paljon sairaita, vangittuja, nälkää näkeviä, hyljätyitä makasi näinä aikoina teitten varsilla. Papi tulivat ja ohitse kulkivat, Levitat tulivat ja ohitse kulkivat, niinkuin evankeliumissakin. Tämä mies se yksin vain tuli vierailta mailta meidän tienoillemme, ja kun hän tämän kurjuuden näki, tuli hänen heitä sääli. Ja hän satoi haavamme ja valoi öljyä niihin ja viiniä; hän paranteli sairaita, lohdutteli kuolevia, hautasi kuolleita. Missä rutto oli, siinä oli hänkin, ja te nimititte hänet ruttomieheksi. Mutta hänpä ei ole ruttoa tuonut, vaan on sen masentanut, ja tässä laupeuden työssä on hän pannut henkensäkin alttiiksi. Ja tämä ainoa, joka on meitä kaikkia saanut häpeemään, ei ollut pappi eikä Levita, hän oli Samarialainen. Ruttomies oli — Jesuitta, nimeltänsä Rutgerus Hesselmann. Hän oli kutsuttu Westfalista

kääntämään uskollisia protestantteja, mutta hänpä osasikin valita paremman toimen täällä. Hän kulki Westerwald'it ja Lahn'in laaksot, saarnaten parannusta ja apua antaen, ja jos milloin hyljätyn tapasi, ei hän kysynyt oliko se lutherilainen vai paavilainen. Milloin hän näki kuolleen tienvieressä makaavan — oli se lutherilainen tai paavilainen — nosti hän hänet aivan yksinään hartioillensa ja valmisti hänelle leposijan siunattuun maahan. Hänen kaltaistansa Jesuittaa ei enää löydy maailmassa. Sen sijaan, että olisi kosta saarnannut, teki hän rakkauden töitä. Ruttoa, nälkää ja epätoivoa vastaan käytti hän miekkaansa tehokkaammin kuin mikään muu Jesuitta Lutherusta, Zwingliä ja Kalvinia vastaan. Palkaksi kaikesta uhraavaisuudestaan sai hän sen, että itsekin sairastui ruttoon. Eilen kuoli Rennerod'issa ruttoon se mies, jota te ruttomieheksi kutsutte. Lutherilaisia ja paavilaisia seisoi hänen kuolinvuoteensa ympärillä ja uskolliset protestantilliset papit surevat Jesuittaa. Tällainen on kertomus laupiaasta Samarialaisesta, josta evankeliumi kertoo, ja nyt kuten silloinkin huutaa teille Jesus lopuksi: 'menkää ja tehkää te myös niin!'"

Suntion vaiettua oli raastuvassa hiljaista kuin kirkossa. Olipa kuin rukoelisivat he kaikki kuolleen Jesuitan puolesta.

Viimein käski tuomari tuoda pormestarin jälleen sisään. Sivuhuoneen ovi avattiin, — mutta siellä makasi pormestari liikkumattomana lattialla. Hän oli saanut halvauksen. Ruttoon ei hänen tarvinnut kuolla. Hänen omat himonsa ja hänen paha omatuntonsa olivat hänet surmanneet, kun hän — tuo kovasydäminen mies — oven takaa kuunteli suntion innokkaita sanoja laupiaasta Samarialaisesta. Sattumuksesta oli pormestari kiireessä viety syytettyjen tupaan, ja talonpojat päättivät, että itse piru se täällä pääpesässään oli vääntänyt niskat nurin pormestarilta.

Tästä hetkestä saakka ei suntio enää ennustellut, mutta Löhnberg'in viisaana patriarkkana häntä aina pidettiin. Hän sai tästä lähin yhä suuremmassa määrin kaupunkilaisten kunnioitusta puoleensa ja eli vielä monta vuotta päälle viidenkahdeksatta. Yksi hänen ennustuksistaan kävi kuitenkin vielä toteen: tuli, joka poltti Konrad'in pajan, oli todellakin tehnyt rutosta lopun. Pormestarin rouvan jälkeen ei kukaan enää Löhnbergissä ruttoon kuollut. Parempia aikoja tuli taaskin, tuli rauhaa, tuli terveyttä ja menestystä. Jälkeenjääneet oli murheen ja tuskan tuli puhdistanut; taudin tempaamien kuolema oli ollut uhri-kuolemaa, josta uusi elämä nousi itämään.

Kaunis oli keväinen päivä, jolloin Konrad ja Kersti alttarin edessä seisoivat. Silloin pappi, varoittain ja rohkaisten, painoi kaikkein läsnäolevain mieleen nämä sanat: "Herra Jumala ei puhu, Hän tuomitsee". Ja muistaen laupeuden töitä, joita seppä ja hänen morsiamensa olivat tehneet kovimpina hädän aikoina, saarnasi hän, perästäpäin laupiaasta Samarialaisesta. Siinä ei Rutgerus Hesselmanniakaan unohdettu.

Mutta varsin valtavasti soitti tänä päivänä vanha Paavo rotevalla kädellään kirkonkelloja, ja niinpä sanotaan, ettei niitten ääni ole milloinkaan niin kauniina ja täyteläisenä kumahdellut hiljaisessa Lahnin laaksossa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LAUPEUDEN TYÖT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.